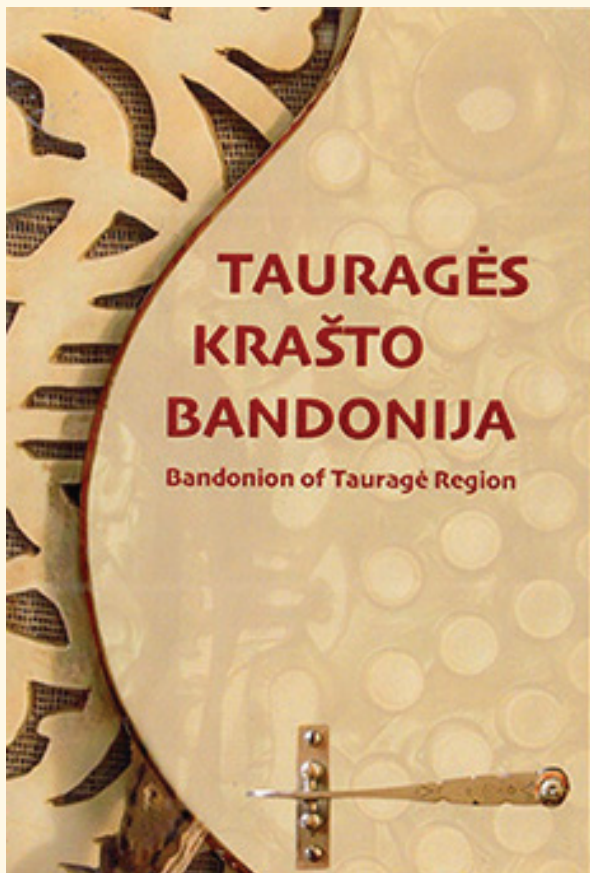

MUZIKAVIMAS BANDONIJA TAURAGĖS KRAŠTE

Konstantinas PRUŠINSKAS

Į Lietuvos Nematerialaus kultūros paveldo vertybių sąvadą 2018 m. įrašyta Tauragės krašte daugiau negu pusantro šimto metų gyvuojanti muzikavimo bandonija tradicija.

2019 m. išleistos publikacijos „Tauragės krašto bandonija = Bandonion of Tauragė Region“ viršelis (dizaineris Marius Girutis)

Lietuvos nacionalinis kultūros centras savo administruojamame Nematerialaus kultūros paveldo sąvade nurodo, jog „Manoma, kad vokiečių sukonstruota koncertina ir jos atmaina bandonija į Lietuvą per Rytų Prūsijai priklausiusią Mažąją Lietuvą atkeliavo XIX a. viduryje ir pirmiausia paplito

Kompaktinė plokštelė „Tauragės krašto bandonija“. Dizaineris Marius Girutis

Tauragės krašte bei dabartinio Šilutės rajono dalyje. Jau prieš šimtmetį didesniuose Pietų Žemaitijos kaimuose buvo žmonių, grojančių bandonija vestuvėse, vakaruškose, gegužinėse, jaunimo subuvimuose. Ekspedicijų duomenys, kraštiečių atsiminimai rodo, jog tarpukariu ir pokariu buvo grojama ansambliais ir pavieniui, bandonijos buvo rekonstruojamos, derinamos ir gaminamos. Mėgtos fabrikinės ir meistrų darbo dvibalsės, tribalsės arba keturbalsės bandonijos. Pilnos, penkias eiles balsų ir tiek pat bosų turinčios, vadintos cėlinėmis, mažiau melodinių balsų išgaunančios – pusinėmis, tričvertėmis. Kai kurios bandonijos turėjo garsą stiprumą didinantį arba mažinantį registrą.

Tauragės, Tauragės r. Gaurės, Lomiu, Skaudvilės, Pagramančio, Žygaičių, Šilutės r. Vainuto, Bikavėnų, Žemaičių Naumiesčio, Švėkšnos ir kt. apylinkių kaimų griežėjams būdingas turtingas repertuaras, gera technika ir išraiškingas muzikavimo stilius: prasmingi intonaciniai, ritminiai akcentai, melodijos frazuotė, tinkamai parinktas akompanimentas, gebėjimas improvizuoti. Tai lėmė muzikantų įgūdžiai ir instrumento savybės – tempiant ir glaudžiant koncertinių, bandonijų duples tuo pačiu mygtuku išgaunami skirtingo aukščio garsai, tad galima muzikuoti įvairiomis tonacijomis, išgrojami net chromatizmai.

Minėtus Tauragės krašto bandonininkų – vyrų ir moterų – grojimo stiliaus bruožus paveldėjo ir šiandien demonstruoja tradiciją perėmę muzikantai. Griežiama solo ir duetu, kaimo kapelose, nuo 1998 m. gyvuojančiame ansamblyje „Velnio tuzinas“, folkloro kolektyvuose, tradicija perduodama šeimose (pavyzdžiui, Lomiuose – Onos Jakienės šeimoje). Grojimo bandonija mokytį vaikus planuojama muzikos mokykloje.“

Tauragės bandoninkų kapela „Velnio tuzinas“ (iš kairės): Ramutė Šikšnienė, Zenonas Bambalas, Valerijonas Verpečinskis, Antanas Burba, Giedrius jagminas, Petras Geštautas, Romualdas Jurkšaitis, Aleksas Jokubauskas, Ona Jakienė (kapelos vadovas Romualdas Jurkšaitis). Nuotrauka iš kapelos archyvo

Šią muzikavimo tradiciją saugo, ją puoselėja ir populiarina Tauragės krašto muzikantai.

2019 m. Tauragės kultūros centras įgyvendino projektą „Tauragės krašto bandonija“ (vadovė Salvinija Žemaitienė). Etnomuzikologei ir Nematerialaus kultūros paveldo sąvado specialistei dr. Loretai Sungailienei inicijavus, Tauragės kul-

tūros centras, bendradarbiaudamas su Lietuvos nacionaliniu kultūros centru, Kelmės kultūros centru, etninės kultūros puoselėtoju, muzikantu Albinu Juozu Batavičiumi, Etnomuzikos instituto vadove, muzikologe dr. Gaila Kirdiene, parengė ir išleido publikaciją „Tauragės krašto bandonija = Bandonion of Tauragė Region“, kurį sudaro to paties pavadinimo informacinis leidinys ir kompaktinė plokštelė (DVD).

Šioje publikacijoje DVD pateiktus vaizdo įrašus atrinko, leidinį sudarė ir parengė sklaidai dr. G. Kirdienė. DVD panaudoti Albino Juozo Batavičiaus, Rimo Kavaliausko, Ritos Ščiglinkienės sukurti vaizdo įrašai bei G. Kirdienės nuotraukos. Dizainas – Mariaus Giručio.

(Nukelta į

Bandonija groja Algimantas Ramanauskas. Nuotrauka iš kapelos „Velnio tuzinas“ archyvo

Kompaktinė plokštelė „Tauragės krašto bandonija“ (iš serijos „Lietuvių liaudies instrumentinė muzika“ (sudarė Arūnas Lunys), 2011 m. ir jos viršelis. Dailininkė Erika Urbutienė. 2021 m.

Tauragės bandonininkų kapela „Velnio tuzinas“ (vadovas Romualdas Jurkšaitis). Nuotrauka iš kapelos archyvo

Knygutėje pažymėta, kad „Šis metodinis mokymo (-si) leidinys skirtas ne tik bandonijos mokytojams, dėstytojams ir mokiniams ar studentams, bet ir visiems, besidomintiems bandonijos muzika ir griežimo ja tradicijomis. Jo tikslas – patraukliai ir šiuolaikiškai DVD formatu pristatyti ir skleisti Tauragės krašto vyresnių ir jaunesnių kartų bandonininkų repertuarą, griežimo stilių bei perteikti tradicinę mokymo (-si) griežti metodiką.

Kompaktinę plokštę sudaro įvadas ir keturios pagrindinės dalys. Jame daug dėmesio skiriama muzikavimo bandonija ir koncertina papročiams, kapelių

sudėčiai, tradicijos perėmimo būdams. Pirmojoje dalyje išsamiai pristatomas 1989–1994 m. nufilmuotas platus vyresniųjų kartų muzikantų Jurgio Bertašiaus iš Skaudvilės ir Juozo Urbono iš Pašyšių, Vainuto vlsč., Tauragės aps. repertuaras. Antrojoje publikuojamas šių dienų tauragiškių bandonininkų koncertas, atskleidžiantis, kaip tradicijos puoselėjamos šiandien. Trečiojoje dalyje skelbiamos 2019 m. nufilmuotos Kelmėje vykusios Žemaitijos regiono bandonininkų kursų pamokos su komentarais. [...] Ketvirtojoje leidinio dalyje skelbiami intensyvių Kelmės vasaros kursų 2017–2019 m. baigiamieji koncertai [...].“

Koncertuoja Tauragės bandonininkų kapela „Velnio tuzinas“ (vadovas Romualdas Jurkšaitis). Nuotrauka iš kapelos archyvo

Kairėje – Tauragės bandonininkė Ona Jakienė ir jos vyras Juozas Jakas, bandonininkų kapela „Velnio tuzinas“ (vadovas Romualdas Jurkšaitis). Nuotraukos iš kapelos archyvo. Dešinėje – iš Tauragės krašto kilęs bandonininkas ir grojimo bandonija tradiciją populiarinantis dab ar Vilniuje gyvenantis Albinas Juozas Batavičius. Danutės Mukienės nuotrauka

Informacinėje knygutėje lietuvių ir anglų kalbomis yra pateikti tekstai „Koncertinių ir bandonijų paplitimas Tauragės krašte“, „Griežimo papročiai, repertuaras ir stilistika“, „Tradicijos perėmimas ir mokymosi metodika“.

2021 m. Tauragės kultūros centras ir Lietuvos nacionalinis kultūros centras nudžiugino dar viena publikacija – išleista kompaktinė plokštelė „Tauragės krašto bandonija“ (iš serijos „Lietuvių liaudies instrumentinė muzika“. DVD sudarė Arūnas Lunys.

Šioje kompaktinėje plokštelėje pateikta 30 muzikinių kūrinių. Juos atlieka geriausi Tauragės krašto bandonininkai Arūnas ir Nijolė Rakevičiai, Vladas Žičkus, Alfonsas Sadauskas, Petras Lembutis, Gintautas Šlefendoras, Ramutė Šikšnienė, Algimantas Ramanauskas ir Albinas Juozas Batavičius. Pristatydamas šią publikaciją visuomenei, jos

sudarytojas pažymi, kad „*Bandonija – dumblinis liežuvelinis aerofoninis muzikos instrumentas, vokiška koncertinis atmaina. 1846 m. ją sukonstravo vokiečių meistras Henrikas Bandas. Keturbriaunio korpuso galuose įtaisyti diskanto ir boso mygtukai. Šio instrumento modifikacijos: dešinėje 4 garsų eilės, kairėje – 5; 5 eilės dešinėje ir 5 kairėje. Tampant ir suglaudžiant dumples, garsų aukštis kinta.*

Muzikantai groja dvibalsėmis, tribalsėmis, keturbalsėmis bandonijomis. Šis instrumentas nuo kitų dumblinių skiriasi tuo, kad neturi gavytų kairės rankos bosų akordų. Juos muzikantas turi surinkti keturiais pirštais. Melodijos pasižymi smulkia, virtuiziška atlikimo technika.

Tauragės krašte bandonija labai populiari, be jos neapsieinama vestuvėse, krikštynose, vakarone, senimo ir jaunimo susibūrimuose.